

BİR HEMŞİRELİK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN DUYGUSAL ZEKA DÜZEYLERİ*

Yard. Doç. Dr. Hülya KAYA
Bil.Uzm. Ayla KEÇECİ

İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu

ÖZET

Son yıllarda gündemden düşmeyen duygusal zeka, bireysel ve mesleki yaşamda başarının belirleyicisi olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşım hemşirelik öğrencilerinin duygusal zeka ile ilgili yeterliliklere sahip olmalarını gerektirmektedir. Araştırma, İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerini belirlemek amacıyla tanımlayıcı nitelikte planlanmıştır. Araştırmada veriler, araştırmacılar tarafından literatür ışığında geliştirilen bilgi formu ve Hall (1999) tarafından geliştirilen, Ergin (1999)'in Türkçe geçerlik güvenirlik çalışmasını yaptığı, Cronbach alpha sayısı .84 olarak bulunan "Duygusal Zeka Değerlendirme Ölçeği" ile elde edilmiştir. Araştırmanın evrenini ve örneklemini İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu 2002-2003 Öğretim Yılı Güz Döneminde öğrenim gören 456 öğrenci oluşturmaktadır. Hedeflenen grubun % 74 (339 öğrenci)'üne ulaşılmıştır. Elde edilen veriler, yüzdeleme, t-testi, varyans analizi (ANOVA) ve Tukey testleri kullanılarak değerlendirilmiş, sınıflar arasında duygusal zeka alt boyutlarında anlamlı bir fark olduğu ve çalışma durumunun duygusal zeka düzeyini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Duygusal zeka, Hemşirelik eğitimi.

SUMMARY

Emotional Intelligence Levels Of College Of Nursing Students:

As one of the recent popular issue, the emotional intelligence has been discussed as a determining succes in people's personal and professional lives. This approach requires the competences associated with emotional intelligence of nursing students. This descriptive research was designed to determine emotional intelligence level of students of Florence Nightingale College of Nursing. Data were collected using of information form developed in the light of the literature by the researchers and "Emotional Intelligence Evaluation Scale" developed by Hall and of which Turkish adaptation was organized by Ergin (1999) It's reliability and validity in Turkish was determined Cronbach Alpha as .84.

* Bu çalışma, 7-11 Eylül 2003 tarihinde Antalya-Kemer'de düzenlenen 2.Uluslararası &9.Ulusal Hemşirelik kongresinde poster olarak sunulmuştur.

The universe and sample of the research was consisted of 456 students attended at Istanbul University Florence Nightingale College of Nursing in Fall semester 2002-2003 academic year. The final sample group was seventy-four percentage of the target number. The data were analyzed using percentage, t-test, variation analysis (ANOVA) and Tukey tests.

According to the results of the research statistically significant relationships were found between the sub-dimensions of emotional intelligence of the students and grade and it was also found that working affected the level of emotional intelligence positively.

Key Words: Emotional intelligence, Nursing education.

GİRİŞ VE AMAÇ

Son yıllarda gündemden düşmeyen duygusal zeka kavramı giderek iş yaşamı, liderlik, eğitim, aile, insan ilişkileri gibi birçok alanda yeni boyutlar oluşturmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalarda bireysel ve mesleki yaşamda duygusal zekanın önemli olduğu, insan zekasının gerçek ölçütünün IQ olmasına karşın, yaşamdaki başarının belirleyicisinin duygusal zeka (EQ) olduğu vurgulanmaktadır (Atay 2002, Goleman et al. 2002, Karlı 2000, Oral 2002, Yeşilyaprak 2001).

Duygusal zeka kavramı ilk kez psikolog Salovey ve Mayer tarafından kullanılmış; kişinin, kendisinin ve diğerlerinin duygularını anlayabilmesi, bunlar arasında seçim yapabilmesi ve bu bilgiyi eylemlerinde kullanabilmesi olarak tanımlanmıştır. Daha sonra Goleman duygusal zekayı, “kişinin kendi duygularını anlaması, başkalarının duygularına empati beslemesi ve yaşamı zenginleştirecek biçimde düzenlemesi” şeklinde tanımlayarak, duygusal zekanın bilişsel zekadan daha önemli olduğunu vurgulamıştır. Goleman duygusal zekayı duygularının farkında olma, duygularını kontrol etme, kendini motive etme, empati ve sosyal beceriler olmak üzere beş boyutta ele almaktadır (Atay 2002, Cherniss 2000, Ergin 2000, Goleman 1998, Goleman et al. 2002, Yılmaz 2001, Yeşilyaprak 2001).

Duyguların farkında olma: Temel duygusal yeteneklerden biri olan duyguları tanıyabilme ve onlara bir anlam verebilme yeteneğidir. Duygularının farkında olan insanlar, kendi değerlerini, amaçlarını, güç ve sınırlılıklarını, yeteneklerini, nerede ve niçin bulunduğunu bilir ve yaşamlarına daha iyi yön verebilirler (Atay 2002, Cherniss 2000, Ergin 2000, Goleman 1998, Goleman et al. 2002).

Duygularını kontrol etme: Duygularını kontrol etme, insanın kendi kendine bir içsel kontrolü olarak tanımlanmaktadır. Duygularını kontrol edebilen kişiler, dürüst ve tutarlı bir karaktere sahiptir, beklenmedik durumlara ve değişikliklere uyum gösterir, yeni düşünce, yaklaşım ve bilgilere açıktır, ortaya çıkan sonuçlarla ilgili sorumlulukları üstlenir, başkalarını suçlamak yerine kendilerini sorgularlar. Duygularını kontrol eden insanlar, yaşamdaki sorunlarla daha iyi mücadele edebilirler (Atay 2002, Cherniss 2000, Ergin 2000, Goleman 1998, Goleman et al. 2002).

Kendini motive etme: Motivasyon, kişinin amaçlarına ulaşabilmesi için duygularını yönlendirebilmesidir. Kolay motive olan insanlar, gelişmek için sürekli uğraşırlar, fırsatları fark eder ve zorlukları fırsata çevirebilmek için harekete geçerler, tüm olumsuzluklara karşın daha üretken ve etkili olabilirler (Atay 2002, Cherniss 2000, Ergin 2000, Goleman 1998, Goleman et al. 2002).

Empati: Empati, başka insanların duygularını anlama, bakış açılarını fark etme, bu konuda duyarlılık geliştirme ve onları duygularıyla yargılamadan ve savunmaya geçmeden ilgilenme becerisidir. Empati yapabilen insanlar, başkalarının gelişebilmeleri için neye ihtiyaç duyduklarını sezinlerler. Empati özellikle, insan sağlığı ile ilgili alanlarda çalışanların başarılı olmalarında rol oynayan önemli bir iletişim becerisidir (Atay 2002, Cherniss 2000, Ergin 2000, Goleman 1998, Goleman et al. 2002).

Sosyal beceriler: Sosyal beceriler bir bakıma diğer duygusal zeka boyutlarının sonucudur. Kendi duygu ve düşüncelerinin yanı sıra başkalarının duygu ve düşüncelerini planlama ve kontrol etme becerisidir. Bu beceri, etkin kişilerarası ilişki kurmada ve sürdürmede temel bir beceridir. Sosyal becerileri gelişmiş kişiler, insanlarla ilişki kurma ve geliştirme konusunda güçlük çekmezler, anlaşmazlıklarda uzlaşma ve çözüm sağlayabilirler, diğer insanların davranışlarını kendi istedikleri doğrultusunda yönlendirebilir, açık, inandırıcı, ikna edici mesajlar gönderebilir, içinde buldukları çevrede ilişkilerini sağlıklı biçimde düzenleyebilir ve bunun sonucunda başarılı ve mutlu bir yaşam sürdürebilirler (Atay 2002, Cherniss 2000, Ergin 2000, Goleman 1998, Goleman et al. 2002).

Duygusal zeka ile ilgili çalışmalarda; duygusal zekanın eğitimle geliştirilebileceği; duygusal zeka gelişiminin anaokulundan yükseköğretime kadar her eğitim kademesinde önemli olduğu; öğrenmenin, bireyin duygularından bağımsız olarak gerçekleşmeyeceği; duygusal zekanın geliştirilmesi durumunda, akademik zeka kapasitesinin daha etkili

kullanılabileceği belirtilerek öğretme-öğrenme sürecinde duygusal zeka alanını geliştirmeye yönelik eğitim etkinliklerine ağırlık verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Duygusal zeka yaşamın tüm alanlarında işte, evde, eğitimde başarının anahtarı olarak ele alınmaktadır (Shapiro 1998, Yeşilyaprak 2001).

Konu hemşirelik açısından ele alındığında, bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler meslek üyelerinin/hemşirelerin duygularının farkında olabilen ve duygularını yönetebilen, empatik olabilen, kendi kendini motive edebilen ve etkin iletişim kurabilen, bir başka deyişle duygusal zeka becerileri gelişmiş bireyler olmalarını gerektirmektedir. Özellikle uğraş alanı insan olan meslek üyelerinin/hemşirelerin eğitimin felsefesinde mevcut olan bu özelliklere sahip olmaları daha da önem kazanmaktadır. Bu özelliklere sahip hemşirelerin yetiştirilmesinde hemşirelik eğitiminin hayati önem taşıdığı açıktır. Mesleki yaşamda başarılı olmada anahtar nitelikler arasında görülen duygusal zekaya eğitimde yeterince önem verildiğini söylemek oldukça zordur. Literatür incelendiğinde, yurt dışında yapılan çalışmalarda hemşirelerin duygusal zeka becerilerinin yeterince gelişmediği şeklinde sonuçların elde edildiği görülmektedir (Bellack 1999). Ülkemizde ise; konuya ilişkin sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmakta, hemşirelik grubunda ise konuya ilişkin bir çalışmaya rastlanamamaktadır. Oysa, profesyonel uygulamalarda duygusal zekaya verilen önem, duygusal zekayı geliştirici nitelikte eğitim programlarının oluşturulmasını/yeniden düzenlenmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu programların oluşturulmasında öncelikle, ilgili bilimsel araştırmalarla mevcut durum değerlendirilmeli, sonuçlar doğrultusunda stratejiler belirlenerek harekete geçilmelidir.

Araştırma, bu gerekçelerden yola çıkarak Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu'ndaki öğrencilerinin duygusal zeka düzeylerini belirlemek amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırma, tanımlayıcı nitelikte planlanmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu 2002-2003 Öğretim Yılı Güz Döneminde öğrenim

gören 456 öğrenci, örneklemini ise araştırmaya gönüllü olarak katılan 339 öğrenci oluşturmaktadır (Tablo 1).

Tablo1. Örneklem Grubunun Sınıflara Göre Dağılımı (N: 339)

SINIF	n	%
I. Sınıf	92	27,2
II. Sınıf	90	26,5
III. Sınıf	78	23,0
IV. Sınıf	79	23,3
Toplam	339	100

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından literatür ışığında hazırlanmış öğrencilerin yaş, mezun olduğu okul ve çalışma durumuna yönelik özellikleri içeren bilgi formu, Hall (1999) tarafından geliştirilen ve Türkçe geçerlilik güvenilirlik çalışması Ergin (1999) tarafından gerçekleştirilen ve Cronbach alpha sayısı .84 olan ve çalışmada .87 olarak bulunan "**Duygusal Zeka Değerlendirme Ölçeği**" ile elde edilmiştir. Ölçek, duygularının farkında olma (6 madde), duygularını yönetme (6 madde), kendini motive etme (6 madde), empati (6 madde), sosyal beceriler (6 madde) olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Likert tipinde hazırlanan ölçek (1:Tamamen katılmıyorum, 2:Kısmen katılmıyorum, 3: Çok az katılmıyorum, 4: Çok az katılıyorum, 5:Kısmen katılıyorum, 6: Tamamen katılıyorum) 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki sorulara verilen cevaplar altılı likert tipi ölçek üzerinden değerlendirilmiştir. Değerlendirmede tersine çevrilen ifade bulunmamaktadır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmanın verileri bilgisayar ortamında, yüzdeleme, ANOVA, Tukey Testi ve t-test kullanılarak değerlendirilmiştir (Akgül 2003).

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı (N: 339)

SOSYO-DEMOGRAFIK ÖZELLİKLER		n	%
Mezun Olduğu Okul	Lise	231	68,2
	Sağlık Meslek Lisesi	98	28,9
	Önlisans	10	2,9
Çalışma Durumu	Hayır	255	75,2
	Evet	84	24,8

Sosyo-demografik özellikler incelendiğinde, yaş ortalamasının $20,25 \pm 1,87$ olduğu, öğrencilerin % 68,2'sinin (n: 231 kişi) lise mezunu olduğu, %75,2'sinin (n: 255 kişi) herhangi bir kurum ya da kuruluşta çalışmadığı belirlenmiştir.

Öğrencilerin sınıflara göre duygusal zeka ve alt boyutları incelenmiş, Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Sınıflara Göre Duygusal Zeka ve Alt Boyutların Karşılaştırılması

BOYUTLAR	SINIFLAR						
	I. Sınıf (n:92)	II. Sınıf (n:90)	III. Sınıf (n:78)	IV. Sınıf (n:79)	F	p	Fark
	X ±SD	X± SD	X± SD	X± SD			
Duyularının farkında olma	30,34±3,44	29,47±6,26	27,87±7,65	30,71±4,25	4,066	.007	1-3 3-4
Duyularını kontrol etme	24,28±5,59	23,23±6,58	23,13±6,52	25,58±5,05	2,958	.033	3-4
Kendini motive etme	27,59±5,44	26,69±6,13	25,62±7,33	28,41±4,74	3,216	.023	3-4
Empati	27,91±4,67	27,83±6,32	27,46±7,20	28,77±4,51	.732	.533	
Sosyal beceriler	26,66±4,76	25,67±5,41	25,90±6,41	26,56±4,67	.733	.533	
Toplam	136,78±17,31	132,89±25,42	129,97±30,28	140,03±18,40	2,861	.037	

* Anlamlılık düzeyi $p < .05$

Sınıflara göre duygusal zeka ortalamaları incelendiğinde en düşük ortalamanın (129.97 ± 30.28) üçüncü sınıfta, en yüksek ortalamanın ise (140.03 ± 18.40) dördüncü sınıfta olduğu görülmektedir. Sınıflararası fark incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($F: 2.861, p: .037$); bu farkın üçüncü sınıftan kaynaklandığı saptanmıştır. Ölçekten alınacak en yüksek puanın 180 olduğu dikkate alındığında öğrencilerin orta düzeyde duygusal zekaya sahip olduğu ve geliştirilmesi gerektiği izlenimini vermektedir.

Duygusal zeka alt boyutlarındaki ortalamalar incelendiğinde tüm sınıflarda en yüksek ortalamaların “duyguların farkında olma” boyutunda toplandığı görülmektedir. Bu boyutta en düşük ortalamanın üçüncü sınıfta (27.87 ± 7.65), en yüksek ortalamanın dördüncü sınıfta (30.71 ± 4.25) olduğu dikkat çekmektedir. Sınıflararası fark incelendiğinde “duygularının farkında olma” boyutunda üçüncü sınıf aleyhine anlamlı fark olduğu ($F: 4.066, p: .007$) bulunmuştur.

Duygularını kontrol etme boyutundaki ortalamalar incelendiğinde; en düşük ortalamanın üçüncü sınıfta (23.13 ± 6.52), en yüksek ortalamanın dördüncü sınıfta (25.58 ± 5.05) olduğu görülmektedir. Bu boyutta sınıflararası fark incelendiğinde üçüncü sınıf aleyhine anlamlı fark bulunmuştur ($F: 2.958, p: .033$).

Kendini motive etme boyutunda ortalamalar incelendiğinde en düşük ortalamanın üçüncü sınıfta (25.62 ± 7.33), en yüksek ortalamanın dördüncü sınıfta (28.41 ± 4.74) olduğu görülmektedir. Bu boyutta üçüncü sınıfın aleyhine anlamlı fark olduğu ($F: 3.216, p: .023$) belirlenmiştir.

Empati boyutundaki ortalamalar incelendiğinde en düşük ortalamanın üçüncü sınıfta (27.46 ± 7.20), en yüksek ortalamanın dördüncü sınıfta olduğu (28.77 ± 4.51) görülmektedir. Bu fark incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F: .732, p: .533$).

Sosyal yetenekler boyutunda ortalamalar incelendiğinde en düşük ortalamanın ikinci sınıfta (25.67 ± 5.41), en yüksek ortalamanın birinci sınıfta (26.66 ± 4.76) olduğu görülmektedir. Bu fark incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F: .733, p: .533$). Bu sonuçlar öğrencilerde empati ve sosyal beceriler boyutunda anlamlı değişimlerin olmadığını göstermektedir.

Genel bir değerlendirme ile ele alındığında duygularının farkında olma, duygularını kontrol etme ve kendini motive etme boyutlarında ikinci ve üçüncü sınıfta düştüğü dördüncü sınıfta tekrar yükseldiği, ancak ve empati ve sosyal

yetenekler boyutunda anlamlı değişmelerin olmadığı dikkat çekmektedir. Çalışmada elde edilen bulgular ülkemizde benzer gruplarla yapılmış çalışmalar olmadığından karşılaştırmaya gidilememiştir. Bu sonuçlar öğrencilerin ikinci ve üçüncü sınıflarda duygusal zekanın gelişimini engelleyen bazı sorunlar yaşadığını göstermekle birlikte, dördüncü sınıfta ortalamaların yükselmesi bu sorunların kısmen de olsa çözümlendiğini düşündürmektedir. Ancak bu nedenlerin, kapsamlı çalışmalar yapılarak değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir.

Tablo 4. Çalışma Durumlarına Göre Duygusal Zeka ve Alt Boyut Ortalamalarının Karşılaştırılması

BOYUTLAR	ÇALIŞMA DURUMU		
	Evet (n:84)	Hayır (n:255)	t , p
	X ±SD	X ±SD	
Duygularının farkında olma	29,90±5,46	29,53±5,74	t:-,520 p:.603
Duygularını kontrol etme	25,19±5,56	23,66±6,14	t:-,024 p:. 044
Kendini harekete geçirme	27,44±5,81	26,97±6,10	t:-,622 p:.534
Başkalarının duygularını anlama	28,14±5,58	27,94±5,81	t:-,284 p:.777
Sosyal yeterlilikler	26,25±5,45	26,18±5,29	t:-,102 p:.919
Toplam	136,93±23,66	134,28±23,44	t:-,891 p:. 374

*Anlamlılık düzeyi $p < .05$

Öğrencilerin duygusal zekaları ile çalışma durumu arasındaki fark incelendiğinde duygularını kontrol etme boyutunda çalışan grubun lehine anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (t: -.024, p: .044). Diğer boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır. Ancak ortalamalar incelendiğinde çalışan grubun ortalamalarının çalışmayan gruptan daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Çalışmadaki bu sonuç, çalışan öğrencilerin daha fazla mesleki deneyime sahip olarak duygularını kontrol edebildiklerini göstermektedir (Tablo 4).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın sonuçları, duygusal zeka boyutlarında ikinci ve üçüncü sınıf ortalamalarının diğer sınıflardan daha düşük olduğunu, en yüksek ortalamaların dördüncü sınıfta olduğunu göstermiştir. İkinci ve üçüncü sınıflardaki bu düşüşün nedenlerine yönelik daha kapsamlı araştırmaların yapılması gerekli olduğu düşünülmektedir.

Hemşirelik eğitiminde duygusal zekanın geliştirilmesinde hemşire eğiticilere önemli sorumluluklar düşmektedir. Hemşire eğiticiler bireysel ve mesleki yaşamda başarının anahtarı olarak nitelenen duygusal zekanın gelişimini destekleyen eğitim programlarının oluşturulmasına ve yaşama geçirilmesine önem vermelidirler.

KAYNAKLAR

- Akgül A (2003). SPSS Uygulamaları ve İstatistik. Emek Ofset Ltd.Şti, 2.Baskı, Ankara.
- Atay K (2002). Okul müdürlerinin duygusal zeka düzeyleri ile çatışmaları çözümü stratejileri arasındaki ilişki. Eğitim Yönetimi Dergisi, 31:344-355.
- Bellack J P (1999). Emotional intelligence: A missing ingredient?. Journal of Nursing Education, 38: 1, 3-4.
- Cherniss C (2000). Emotional intelligence: What it is and Why it matters. <http://www.eiconsortium.org>.
- Ergin E F (2000). Üniversite Öğrencilerinin Sahip Oldukları Duygusal Zeka Düzeyi İle 16 Kişilik Özelliği Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Anabilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Goleman D (1998). Duygusal Zeka, Çev: B. Yüksel, Varlık Yayınları, 6. Baskı, İstanbul.
- Goleman D, Boyatzis R, McKee A (2002). Yeni Liderler, Çev: F. Nayır, O. Deniztekin, Varlık Yayınları, 1.Basım, İstanbul.
- Karlı M D, Gündüz H B, Ural A (2000). Eğitim yönetiminde duygusal zekanın önemi ve duygusal zeka açısından eğitim yönetiminin değerlendirilmesi. IX. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Özetleri, Erzurum.
- Oral E (2002). EQ olmadan olmuyor. http://www.duygusalzeka.net/Html/in_egt.htm.
- Shapiro L E (1998). Yüksek EQ'lu Bir Çocuk Yetiştirmek. Çev: Ü. Kartal, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Yeşilyaprak B (2001). Duygusal zeka ve eğitim açısından doğurgaları. Eğitim Yönetimi Dergisi, 25:139-146.
- Yılmaz M (2001) Duygusal Zeka. www.sitetky.com/frameset/tky/tkymain.5.html. (17 Temmuz 2001).

